

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

วรรณกรรมอีสานเรื่องคติโลกคติธรรม

นะ โม ตั ส สกคว โศ อรห โศ สัมมาสัมพุทฺธสสะ ทีนี้จักจายยังห้องคติโลก
คติธรรม ทำให้แจ้งแก่บริษัททั้งหลายก่อนแล บัณชิตโต อันว่านักปราชญ์เจ้าทั้งหลาย
ฝูงมีปัญญา จึงตั้งใจฟังยังคติโลกคติธรรมคำสอนแห่งสัพพัญญูเจ้า เพื่อจักให้ถึงสุข
สามประการ โดยคั่งพระพุทฺธเจ้าหากยกมาแต่ปัจจุณิกายทั้ง ๕ มาเทศนาว่าดังนี้ คำ ๔ แฉ
ก็จักเอามาเป็นลง คนหลงอย่าเอามาเลียง ฟนตคบมีเมื่อ นักปราชญ์เมื่อครองธรรม
คนบ่ข่านักบวช ลวดลาครองวินัย ไพร่บ่้อยจักได้ขึ้นครองเมือง คำเหล่านี้จักคิดครองบ้าน
ก็จักมีภรรยาบ่อย่าชะแล เจ้าตนบุญจักได้ตกต่าคต้อย ไพร่บ่้อยจักได้ขึ้นเมื่อบน พวกขาลาย
จักได้กลายเป็นใหญ่ ใส่ขึ้นใหม่กันก็จักมีภรรยา บ่อย่าชะแลคนเกิดมาอายุยืนมีบ่้อย อายุสั้น
มีมากเหลือหลาย ก็จักมีภรรยาพูนอิหฺล

อันหนึ่งอย่าปลุกกล้วยแค่เล่า อย่าเว้าคำเก่าที่เจ้าขุนพบกัน อันหนึ่งเห็นเหล็ก
อย่าว่าถ่าน อย่าเอาคนต่างบ้านประเทศเป็นใจ อย่าละครองในอย่าโลครองนอก ภายหน้า
หมาจิกจอกจักได้เขี้ยวใส่ไตคำก็จักมีภรรยาบ่อย่าชะแล อันหนึ่งอย่าห่อข้าวให้คนท่าน
ลักหนี อย่าซื้อขอนผีมาไว้ อย่าปล้ำไม้ขวางทางหลวง อย่าฟันโลงให้ท่านเจ้าอยู่ อย่าแทนที่
นั่งปูย่า อย่าพากันนั่งทางคับ อย่างอนที่นางสามสับ อย่าได้ไปสมคบกับค้ายคนจืดร้าน
อย่ากล่าวคำฮ้ายบ่ดีค้าย อยู่อย่างรวี อยู่ดีอย่าถามหาหมอ อันหนึ่งอยากไปคว่นฮีบให้
ก่อขลาน อยากไปช้านานให้รีบเล่น อย่าฟังความผู้ปากเกลี้ยง อย่าเลี้ยงข้อย้ำท่าน อย่าเอา
แม่มานสขีเห็นว่าเสียลาภตัว อย่าว่าอื่ปู่ท่านว่าน้ำเหล้าอย่าว่าน้ำตาล อย่าฟันครกไม้ทอง
อย่าฟันกลองไม้ม่วง อย่าแปลงบวททางขวาง อย่ากอดนางในน้ำ นอนหงายอย่าเล่นดาบ
อย่าคาบนมเมีย อย่าชัวเขี้ยวเมียท่าน อย่าผ่านครองเมือง อย่าอุ้นข้าวแดงอย่าแกงหม้อนี้
อย่าคั่นน้ำบ่อ อย่าก่อเป็นทางอย่าล้างขึ้นใด อย่าพากันไปที่มืด อย่าปิดเสื่อให้ท่านเห็นหลัง
อย่าซังเจ้าหนี อย่าขี่ใส่ทาง อย่าเอาเฟืองเซ็ดที่ฮ้าย ให้ค้อยเพียรอด กินข้าวอย่าปิดปาก
กินหมากอย่าปิดสบ กินแกงร้อนให้ค้อยเป่า หัวใจเนาให้คิดถี่ถี่ หมั้นหลับให้หมั้นตื่น
อย่าได้ลิ้นครองเมือง อย่าไขดวงกางกาด อย่าปรามาสผู้มีศีล อย่าป็นครองเมืองให้หมั้นหมอง
อย่าปองมักโทษ อย่าโกรธโกรธาสะหวา อย่าเอาคนคร้านมาเลียงให้มันเศร้า ลูกเมื่อเข้า
อย่าเอาตีนตีบเขื่อน อย่าออกปากเสียงแข็ง อย่างุ่นผ้าลายให้หมาเห่า อย่าเล่าความเก่าเลียง
กันเฮ็ดกินบ่ขึ้นแล

ประการ ๑ เห็นท่านเฝ้าหน้าอย่าได้ถามถึงหัว เห็นแม่หญิงอย่าได้โลกเดียว
 อย่าได้ดูหมิ่นดูแคลนเพื่อนเนอ ช่างหลับให้ช่างตื่น ช่างกินให้ช่างไว้ ช่างไปให้ช่างมา
 หนักบ่ควรเอาอย่าเอา เบาบ่ควรถืออย่าถือ มีบ่ควรซื้ออย่าซื้อ ดินบ่ช่างไปอย่าไป ดั่งบ่ช่างคม
 อย่าคม ตาบ่ช่างดูอย่าดู หูบ่ช่างฟังอย่าฟัง ปากบ่ช่างปากอย่าปาก ซาติเสนาอามาตย์คน
 คลุห้สถ์นักบวชให้พิจารณาให้ถ้วนถี่ ครั้นว่าได้ยินแก่หู ให้อุแก่ตา เห็นแก่ตาให้พิจารณาให้ถี่
 ผักบ่ทันเขี้ยวอย่าล้าวมามากินเป็นอาหาร ความบ่คืออย่าได้กล่าว แม่น้ำใหญ่อย่าว่ามีฟอง
 เป็นหนองบวกอย่าว่าใสสิ่งแก้ว เช้าอย่าว่าสวย งามอย่าว่าฮ้อนลำบาก มุคน้ำอย่าให้กั้นฟู
 ครั้นจกฮูอย่าว่าแขนสั้น ปล้ำไม้อย่าเส็ดหลังยาว เพ็นจำสงฆ์ชาวสารอย่าว่ามารวัด ปฏิบัติ
 กวาดตาอย่าว่าเจ็บมือ ช่างหลับบ่ตื่นก็จิบหาย ช่างช่างบ่ช่างเที่ยวก็จิบหาย ช่างกินบ่ช่างไว้
 ก็จิบหาย ช่างไปบ่ช่างมาก็จิบหาย ช่างปากบ่ช่างจาก็จิบหายตายเวทนา อันว่าระยิงชาย
 ทั้งหลาย ผูกใคร่ที่หูให้ดูที่ตา บ่พิจารณาแก่ใจก็จิบหาย ประการ ๑ ผ้าบ่ขาดคงสิได้ผืนลาย
 เมียบ่ตายครองสิได้ผู้ใหม่ก็จิบหายในชาตินี้และชาติหน้าบ่อย่าชะแล บุคคลผู้ใดออกปาก
 บ่เป็นมังคละให้แก่ท่านแก่ตนเป็นพ่อเมียตายตามนิยายกล่าวไว้แต่ก่อนก็จิบหาย ตาวันบ่พัน
 ตกจាំให้ตกก็จิบหาย เดือนบ่พันตกจាំให้ตกก็จิบหายชาตินี้

อัสสา ปัญหัง อันว่าปัญหา ๓ ประการนี้ว่า สนุกอชานอน เมียวอนอย่ายินดี
 เฮ็ดกินอย่าคร้าน เข้าบ้านอย่าอาย อย่ากำคำผู้เฒ่า อย่าไปเว้าเป็นบ่าวท้าวพญา อัน ๑ อย่า
 สักกะลันครกข้าวแต่เข้าให้ผู้เฒ่าตื่นตกใจ มักจักบาปอันหนัก จักขึ้นเฮือนเอาดินที่บันได
 ก็จิบหาย เห็นควายพีโล่ง่า เห็นพ่อค้ามกใส่ใหม่ก็จิบหาย ฆ่าคนใช้เที่ยวเมืองก็จิบหาย
 กระทำฮ้ายแก่เจ้าภิกขุและสามเณรก็จิบหาย ไฟลุกในเฮือนเอาไปออกนอก ไฟลุกนอกเอาไป
 ในเฮือนก็จิบหาย ไฟจักดับเอาฝอยมาใส่ก็จิบหาย ตักข้าวในเล้าเอาดินที่บเหยียบก็จิบหาย
 กินข้าวขอดแลง กินแกงขอดหม้อก็จิบหาย อย่าม้างกระแสะ อย่าแปรหนทาง กั้นม่าน
 หนาระจิตฮิตบุราณก็จิบหาย กิยานุสสติธรรม คำสอนแห่งพระพุทธเจ้ามีคำฮ้อยเฮ็ดภาษา
 อันหนึ่ง ๒๒๑ จำพวก คือ ให้บังเกิดขังคำหยาบซำกล้าแข็ง ฆัมมนัสสนา คำเกียดลวด
 เกิดอุบาทว์วินาศจิบหายแก่สัตว์โลกทั้งหลายนั้นแลก็ด้วยเหตุบ่พิจารณาเพราะฟังความ
 ข้างเดียว ดั่งนั้นก็บ่ฮู้ระงับเสียยังแปวไฟอันใหญ่ ก็คือว่า โลกตัณหาแห่งตนนั้นก็ลวดจิบหาย
 บ้านเมืองก็หม่นหมอง บ่ตามครองอันชอบ บ่รักษาสิลฟังธรรมและบ่อย่าชาวเจ้า
 สมณพราหมณ์ทั้งหลาย บ้านเมืองก็หาเตชะฮ้อยเฮ็ดบ่ได้แล บุคคลทั้งหลาย ผูกใจเลื่อมใส
 ในศาสนา ดั่งนั้น เทพคามเหล็กขา เจ้าทั้งหลายก็จึงพิทักษ์รักษาขังบุคคลผู้้นหาโทษภัย
 บ่ได้ บามันนั้นแลบ้านเมืองก็จักมีเดชาฮ้อยเฮ็ดฮ้อยเฮ็ดฮ้อยเฮ็ดฮ้อยเฮ็ดฮ้อยเฮ็ดฮ้อยเฮ็ดฮ้อยเฮ็ด

ชะแล เมียให้ข้าผัว เจ้าลูกบ่าวให้ย่านาย ลูกชายให้ข้าพ่อแม่ ลูกศิษย์ให้ข้าครูบาอาจารย์
คือว่าให้ดับเสียดังแปงไฟคือจิตใจอันฮ้อนกว่าไฟบ่ให้แผ่ อย่าได้แยแสความไปมา ให้รักษาศีล
ฟังธรรมจำไว้ในมโนทวารนั้นเทอญ ครั้นบ่ม้างหน้าจิต บ่ละฮืดบรูธาณ บ่เอาเหล็กเป็นถ่าน
บ่เอาคนต่างบ้านประเทศเป็นใจ บ่ม้างกระแสน้ำแปรหนทาง คังนั้นบุคคลผู้นั้นก็จักได้ถึงสุข
๑ ประการ บ่สงสัยชะแล

ยังมีสมัยคาบหนึ่งพระพุทธเจ้ากล่าว เอกานครั้ง ยังมีเมืองอันหนึ่งชื่อว่า
วิเทหานครราชธานี ยังมีพระยาคน ๑ มีลูกสาว ๒ คน ผู้พี่ชื่อว่านางบัวคำลวดฟ้าก็ได้ไปเป็น
ลูกสะใภ้พระยาเมืองปัญจาระมหานคร อันว่าราชบุตรผู้พี่ชื่อว่า ท้าวคำชาวมหาฟ้าบ่บาน
เท่าใดข้าก็ได้ลูก ๒ คน ผู้หนึ่งชื่อฟ้าฟาดชมพูสีล ผู้หนึ่งชื่อว่านางอำคาแอนฟ้า เหตุว่าข้าได้เป็น
ลูกเลี้ยงแห่งนกเอี้ยงคำคน ๑ แลนกคนนั้น แลเทียบยอมไปสั่นเอาหมากม่วงมาให้สองนางกิน
ช้วน ครั้นว่าสองนางได้กินแล้วก็ชมชื่นยินดีมากนักหนา เหตุอันคังนั้นจึงได้ชื่อว่านางฟ้า
ฟ้าคชมพูสีลและนางอำคาแอนฟ้าหั้นแล ส่วนคังผู้พี่นั้นก็ได้เป็นลูกสะใภ้แห่งพระยานาค
ควรรเมือง ๑ ข้าทั้ง ๒ ก็ได้ลูก ๔ คน ผู้หนึ่งชื่อว่านางบัวคำไขกาบ ผู้ถ้วนสอง ชื่อว่า นางฟ้า
หยาดแต่ฟ้ากวาดแกว่งไกวลม ผู้ถ้วนสามชื่อว่านางคำแดงลวดฟ้า ผู้ถ้วนห้านั้นชื่อว่านางบัว
แวงสีโวไขกาบนั้นแล นางผู้นั้นก็ได้เป็นลูกสะใภ้พระยาสุวรรณะพราหมณ์ส่วนคังราชบุตร
ผู้พี่ชื่อว่าท้าวแหนคำแหวนฟ้า ผู้ถ้วนหล้าชื่อว่านางแผ่นฟ้าผ่านธรณีก็มีแล ยังมีเศรษฐี ๒
ตระกูล ผู้หนึ่งชื่อว่า ฐานะชัยเศรษฐี ผู้หนึ่งชื่อว่า เมณฑากาเศรษฐี ผู้หนึ่งชื่อว่า อานาถมิณฑกิยะ
เศรษฐีมีเงินได้ ๘ สิบ ๘ โกฎิ ปลาย ๖ ถ้าน ๖ แสน ๖ ร้อยเกวียนมีลูกหญิง ๗ คน ลูกชาย ๑๗
คนแลพัน ๘ ร้อย ผู้หนึ่งชื่อว่าฐานะชัยเศรษฐีนั้นมีค่าได้ ๔ พัน โกฎิ ปลาย ๔ ถ้าน ๔ แสน
๔ ร้อยเกวียน มีชายลูก ๕ คน หญิง ๕ คน และผู้พี่ชื่อมณฑากาเศรษฐีที่มีเงินข้าวของได้
แสน โกฎิปลาย ๕ ถ้าน ๕ แสน ๕ หมื่น ๕ พัน ๕ เกวียน มีลูกสามคนผู้หนึ่งชื่อว่า อัมพก
เศรษฐีนั้นมีข้าวเปลือกข้าวสารเย็บข้าวได้ ๘ แสน ๘ หมื่น ๘ พัน ๘ ร้อยเย็บ มีลูกสองคน
ชายหนึ่ง หญิงหนึ่ง ข้าก็ได้สืบเฮือน พ่อแม่ แห่งข้าั้นแล ขามเมื่อพ่อจกตายสั่งไว้ว่า

คาตะ สุรา เจ้าลูกฮักพ่อทั้ง ๒ เอ๊ย อัจจรรยในวินนี้ พ่อจกตายจากเจ้าทั้ง ๒ คน
บ่สงสัย ก็พ่อแลหลอนว่าเชื้อทั้งสองใหญ่มาภายหน้าพุ้น จักเอาผัวเอาเมีย คังนั้นมี ๕
ประการคังนี้แล ผู้หนึ่งชื่อว่า แปงเมืองผู้หนึ่งชื่อว่า แสนใจรู้ ผู้หนึ่งชื่อชู้เทียมผัว ผู้หนึ่งชื่อว่า
ไขหัวบ่รู้แล ผู้หนึ่งชื่อว่าแก้วมุงเมือง ก็จึงให้ลูกทั้งสองเลือกเอาให้ได้พอกินพอกทาน เป็นคัง
กูพ่อยังเป็นคนนี้เทอญ ครั้นว่าผู้น้องสาวจักเอาผัวให้อาแก่กว่าตัวเป็นคังพ่อแล พี่ชายนั้น
จึงเอา ครั้นว่าผู้พี่ชายจักเอาเมีย ก็จึงให้อาเป็นคังแม่แล พี่หญิงตัวนั้นก็จึงเอาเทอญ

เชื่อทั้งสองยังอยากมีเงินค่า คังนั้นเชื่อทั้งสองอย่าได้คบเบีคมาเลี้ยงไพร่ อย่าได้ต่อไก่อมาเลี้ยงเมีย อย่าได้แบกหน้าไม้ไปเที่ยวยิงนกมาเลี้ยงเฮือนพ่อเคื่อ เชื่อเจ้าทั้งสองจงพากันสร้างสวนพลู สวนหมากให้ไค้พอพันพ่อเคื่อ อันว่าเงินเก้ากำค่าเก้าค่าจกมาสู่มาหาเจ้าพ่อแล้ว ครันว่าเชื่อทั้งสองอยากไค้เต็มเย็บ คังนั้นให้ไล่ใจสร้างไฮ้ให้หนาสร้างนาให้กว้าง ครันว่าคมขวัญป้านเสียบท่อใบกล้วยก็คิ เสียมส่วยท่อใบคาก็คิ ก็อย่าได้พากันเคียบคพอเนอ ครันว่าจกทำนากินให้เอาเหมืองไว้เถียงนานั้นเนอ ข้าวหากจกเพ็งเต็มเล้าเต็มเย็บก็พอแล้ว อันว่าข้าวของเศรษฐีสามตระกูลหากจกไหลมาสู่มาหาเจ้าทั้ง ๒ แท้แลเศรษฐีสั่งลูกก็จกคิตายไปสู่ปรโลก ภายหน้าพุ้นแล

อคิเตกาเล ในกาลล่วงแล้วเมื่อก่อนวันนั้นยังมีพระยาคนหนึ่งไค้เสวยเมืองพรหมทัต มีลูกชายผู้หนึ่งพอรู้เล่นเล่นกลางบ้าน สุนักขา ยังมีหมาตัวหนึ่งอันเป็นหมาเลี้ยงแห่งพระยาไว้รักษาลูกแห่งตนให้เล่นเป็นคู่ทุกวัน ยังมีเศรษฐีผู้หนึ่งเอานกแขกเต้ามาเลี้ยงไว้สัตตญาจร ๕ ประการอันจกมาฮาวิ ยังมีย่าเฒ่าผิวเมียอันอยู่ในเมืองสันทะทานครมีอายุยืนได้ ๑๒๐ ปี ยังมีหลานน้อยผู้หนึ่งพอคลานไวไปมา ปมีสังให้เล่นเป็นคู่กันจึงไปเอาฟิงพอนตัวหนึ่งมาเลี้ยงเป็นคู่หลานเล่นชู้วันหันแล สวนคังพระยาวิเททานครนั้น มีลูกหญิงผู้หนึ่งก็ไค้ไปเป็นลูกสะไภ้แห่งพระยาเมืองอัตถานคร วันนั้น สวนคังลูกเขยพระยาวิเททานครนั้นมักโงงหมากกรุกหมากสกาในศาลาได้อัมโพธิ์ไทร วันนั้น สวนคังนางราชาเทวีผู้เป็นเมียแห่งพระยาวิเททานคร นั้นก็ไคร่หนีไปอยู่ศาลาที่นั้นจากสัว ยังมีโจรหมู่หนึ่งมาพ้อ มันก็ลักเอานางผู้หนีหนีไปเสพกามคุณหันแลสัวก็ลวดป่าเสียบหนีไปหาหญิงผู้ใหม่นั้นแล เมื่อนั้นยังมีชายทุกคตะผู้หนึ่ง ชื่อว่า อ้ายทุกคตะตามันก็ควาไปหากิน มันก็ไปเห็นยังโจรหมู่นั้นเอานางไปนอนสมเสพกามคุณแล้วละปะเสียบ คังนั้น มันก็รีบเอานางหนีพลัน เอาไปได้ ๗ วัน ๗ คืนแล้ว นางก็บ่ตื่นมีนตาจกเทือหันแล เหตุว่านางลำบากอิดนอน เมื่อนั้นนางก็ตื่นมาแล้วกระทาชายผู้นั้นจึงกล่าวว้าพี่ก็เอาน้องมาขอคนี้แล้ว พี่ก็หากลำบากอยากนอนพี่ก็จกนอน แลครันว่าเห็นโจรมา น้องจึงปลุกพี่แต่ว้าคังนั้นแล้ว มันก็นอนอยู่เหนือคักแห่งนางหันแลนานได้ ๗ คืน ๗ นี้แล้ว

ตทา ในกาลเมื่อนั้น อันว่ากระทาชายผู้นั้นก็ตื่นมาแล้วเมื่อนั้นนางจึงกล่าวว้าพี่ตื่นมาแล้ว ข้อยจกนอนก่อนแล้วครันว่าเห็นโจรมาจกริบเอาข้อยหนีพลันเทอญ ว้าอันแล้วนางก็นอนอยู่เหนือคักชายทุกคตะผู้นั้น ๗ วันหันแล ตทา ในกาลเมื่อนั้น สวนคังพระยาวิเทหาราชตนพอนางนั้นฝันว่า งาข้างแห่งพระยาคนเป็นลูกเขย หล่อนออกแล้วลวดคอนมาทางคินเป็นคังปีนพระยาอิศวร ยิงมาเมื่อก่อนนั้นแล สัพเพขนา อันว่า คนทั้งหลายหมายมี

ขุนหลวงเป็นค้ำก็เอากันเข้าไปในป่าเพื่อว่าจักแสวงเนื้อเดือนกวางฟานมาถวายแด่พระยาเจ้าแห่งเขาหั้นแล อันว่า โยธาคนทั้งหลายนับได้ ๘ หมื่น ๔ พันคน มีหมาทั้งหลายได้ร้อยหนึ่ง เขาก็เข้าไปสู่ป่าอันไกลได้ ๗ โยชน์ ส่วนคั้งเสนาผู้หนึ่งก็ได้ยินเสียงหมากลางคอง ดังนั้น มันก็ย่องเข้าไปเบิ่งก็จึงเห็นยังชายทุกคตาคู่นั้นอันนั้นอ้อมเอานางไว้เหนือตักเขาก็เข้าไปถามว่า ดูรามานวะ ชายหนุ่มท่านไปได้มาแต่ที่ใดนั้นจา แต่นั้นชายทุกคตาคู่นั้นจึงกล่าวว่าข้าแต่ มหาเสนาผู้ใหญ่ ผู้ซำก็คว่าหากินในป่าที่นั่นก็จึงพบ โจรลักเอานาง ไปอยู่ในป่าข้างจึงเห็นจึงได้ เอานางมาซอดที่นี่ ก็ซำแลยามนั้นคนทั้งหลายก็เอิ้นเรียกปลุกยังนางอันนอนหลับอยู่บ่ตื่น จักเทื่อ เพื่อจักถามคุดยังเหตุการณอันร้ายอันคิฉิ่งนั้นกับตื่น เขาจึงกล่าวว่า ดูรา ชายผู้ร้าย มึงแกล้งเป็นโจร ไปลักเอาเมียท่านมากระทำกามคุณแท้คิหีแล ว่าคั้งนั้นแล้วเขาก็แบ่งช่อง นอนเอานางใส่แล้วเขาก็หามทิ้งหลับนอนนั้นแล ส่วนคั้งชายทุกคตาคู่นั้นอยากเป็นคุณพลอย เล่ามาเป็นโทษแท้คาย เขาก็มัดใส่คางงูมาสู่เมืองหั้นแล เขาก็เอาไปไว้ที่คิแล้ว นางก็นอนหลับ ยังบ่ตื่นหั้นแล

ตทา ในกาลยามนั้น หมายมีเสนาใหญ่เป็นค้ำก็เข้าไปกราบไหว้พระยาทเวะ ข้าไหว้มหาราชเจ้า บัดนี้ทุกคตาคู่นั้นมันก็ไปสู่เมืองอตตานครมันก็ไปลักเอานางผู้เป็น ลูกสะกั้พระยาเจ้าตนมีชื่อทางพูนมานอนอยู่อ้อมไม้โพธิ์ ไทรหั้นแลฝูงซำทั้งหลายไปเห็นจึงมัด เอามาไว้ที่ขวงหลวงมหาราชเจ้านี้แล้ว ราชพระยาตนพอนางนั้นก็บ่พิจารณาหาคุณและโทษ ลวดกริ้วโกรธ โกรธาจำพวกเพชฌฆาตเอาชายคู่นั้นไปหานายปิกตุก้าตัววันออกก็มี แลเขาก็กล่าวว่า ดูรา นายปิกตุท่านจงใจปิกตุริบเทอญ บัดนี้อาชญาเจ้าว่าให้ดูเอาคน ไปฆ่าในคินนี้ อันว่า เมื่อนั้นนายปิกตุจึงกล่าววันหน้าเข้าจึงฆ่าเทอญผิคิฮิต โปราณแท้แต่ประณมกูปใจและ นายปิกตุจึงกล่าวว่าฉันยังพิจารณาให้ถึ่ถายหน้า พระยาเจ้าจักกินแขนงเมื่อถายคุดคิหีคาย ก็จักเป็นคั้งพระยาตนหนึ่งเมื่อก่อน

วันนั้นยังมีลูกน้อยผู้หนึ่งพอเล่นเล่นกลางบ้าน ครันว่าอยากอาบน้ำก็เล่น ไปสระ อันนั้นแล้วก็ลอบไปมาสู่วันหั้นแล เมื่อนั้นยังมีโจรผู้หนึ่งมันก็เคียดคิให้พระยามันก็ไปแบ่ง ขวากไว้ในสระนั้นหั้นแล ส่วนคั้งลูกพระยาก็ฮ้อนล่ำบาก็เล่นหาสระน้ำ อันเพื่อว่าจัก ลอบไปอาบน้ำเมื่อสวายนั้นแล้ว ยังมี สุมักขา ตัวหนึ่งอันเป็นหมาเลี้ยงแห่งพระยานั้นมันก็เห็น กุมารเล่นไปหาสระน้ำอันส่วนว่าหมามังคละตัวมีคุณมากนั้น มันก็เล่น ไปลักหน้ากุมารน้อย ผู้นั้นบ่ให้ไป กลัวเจ้าจักตายในสระที่นั่นก็มีแล ส่วนอันว่าลูกพระยาบ่ได้อาบน้ำคั้งนั้น ก็ฮ้องให้อยู่ที่นั่นแล พระยาบ่พิจารณายังคุณและโทษฮีบกริ้ว โกรธ โกรธาลวดฆ่าหมาตัวมีคุณ นั้นเสีย นั้นแลเมื่อถายคุดนั้นกุมารน้อยผู้นั้นก็เล่น ไปสู่สระที่นั่นแล้วก็ โคนลง เพื่อว่าจัก

อาบนํ้านั้นก็ลอยไปลอยมา คังนั้นก็ลวคไปถูกขวากอันโจรหามาปีกไว้ในนํ้านั้นก็ตายหั้นแล้ว พระยาจินแหงเมื่อภยลนอยู่ใ้ ๆ ก็ฮ้องให้หาลูกคน โอนอ ผิวา ฎบ่ฆ่าหมาตัวนี้แท้ คังนั้น ลูกก็มิตายเหตุว่าฎบ่พิจารณาถึงจิบหายเสี่ยสันคินี้แล อันว่า แลวก็ฮ้องให้หาลูกแหงตนอยู่ ส่วนแลลวคอกแตกตายไปก็มิวันนั้นหั้นแล นายปักตุก็ชักเอานิทานปางก่อนมาเทียบกันให้ฟัง คังนั้น ส่วนว่าพวกฆ่าคนเขาก็บ่ฟังเขาจึงไปสู่ประตุก้าตะวันตกก็มีแล เขาจึงกล่าวว่ คุรา นายปักตุฮีบเทอญ อาชญาเจ้าว่าให้ดูเอาคนไปฆ่าบ่คินี้ แลวคังนั้น นายปักตุชานตอบว่ ฎบ่ไขแล้วเว้าขึ้นมุคฮีตบูรณครองเมือง หลักค้ำบ้านบ่ตั้งจักแหง เหตุคังหรือพระยาเจ้า บพิจารณาหาคุณและโทษริบกริว โกรธ โกรธานี้ภยหน้าก็จักกินแหงแท้คิฮีแล

ตทา ในกาลเมื่อก่อน วันนั้นยังมีพระยาคนหนึ่งมีหลานผู้หนึ่งเอานกแขกคำตัว หนึ่งมาเลี้ยง แลนคตัวนั้นเทียมยอมไปหาสับเอาหมากม่วงมาให้หลานพระยากินทุกวันนั้นแล สับไป ยังมีงูเห่าตัวหนึ่งอยู่เค้าไม้ม่วงคั้นนั้นครันว่าหมากม่วงตกลงมาหน่วยโคญพิชคินั้น ก็มาพันพิชใส่ไว้ชู่หน่วยหั้นแล สุวรรณลักฎณา อันว่า นกแขกคำตัวนั้นก็บินลงมา คาบเอา หมากม่วงเหล่านั้นไปไหลน้ำเสี่ยหมคชู่หน่วยหั้นแล เมื่อนั้นหลานพระยาไปเก็บหมากม่วง บ่ได้กินยังหมากม่วงก็หนีเมื่อสุหาสาทก็ฮ้องให้อยู่คังนั้น เมื่อนั้นพระยาที่เห็นนกแขกคำ กระทำสันนั้นพระยาก็เคียดเลยเอานกตัวมีคุณไปฆ่าเสี่ยหั้นแลก็จึงจำข้าหญิงไปยืมเอานกแขก นำเศรษฐีมาสับยังหมากม่วงมาให้หลานพระยากินนั้นแล ลักฎณา อันว่านคตัวนั้น อทิสวา มันก็บ่เห็น สับปึง ยังงูเห่าตัวนั้นก็ท้อสับลงมายังหมากม่วงมากนคหนาส่วนคังข้าหญิงผู้นั้น ก็ยังหมากม่วงพิชงผู้้นมาให้หลานพระยากินหั้นแล ครันว่าหลานพระยาได้กินหมากม่วง ผู้นั้นแลวก็ลวคตายไปในกาละบัดเดียนั้นก็บ่พอยามก็มีแล

พระยาจึงเห็นเมื่อภยลนจึงฮ้องให้ว่า โอนอหลานกูตายค้วยเหตุเป็นมาปาน คังนั้น หลานก็จึงตายค้วยอันนี้ก็เพราะว่บ่พิจารณาถึงจิบหายมีสันนี้แก่ฎเห็นอว่คังนี้แลวก็ตอก ให้อ่าไฮไปมาก็ลวคกินแหงเมื่อภยลนเป็นคังนี้คิฮีแลเหตุ วันหน้าเจ้าจึงค้อยฆ่าเทอญ นายปักตุก้าวันตค ชักวัตดูมาเทียมมีคังนี้แล พวกฆ่าคนบ่ฟังก็หนีไปสู่ปักตุเบื่องบนเหนือแล้ว กล่าวว่ คุรา นายปักตุ ท่านจึงไขปักตุฮีบพลันเทอญนายปักตุก็กล่าวว่ คุรา หลานทั้งหลาย เอช คังแรกแต่ฎได้เป็นข้าเจ้าก็ได้ ๕ เช่น องค์มัคริยลิบกับองค์นี้ก็บ่เลยได้ยินว่าจักฆ่าคน กลางคินจักเทือ แลคูกคิฮีตแต่ครองเมืองแท้แต่ประณพูนนาฎบ่ไขให้สุแล้วว่คังนั้น นายปักตุค่าพวกฆ่าคนเขาก็บ่ฟังคังนี้ นายปักตุชักนิทานปางก่อนมาเทียมว่คังนี้

อดีเตกาล ในกาละปางก่อนพูน ยังมีย่าแต่ผู้หนึ่งอยู่ในเมืองสันทะหานคร ย่าแต่ผู้นั้นก็เอาฟังพอนตัวหนึ่งมาเลี้ยงไว้ให้เป็นคูกหลานเล่นชู่วันหั้นแล ตทา ในกาละ

เมื่อนั้น ยังมีในวันหนึ่งยากี่หนีไปไต่ยังแต่หลานกับฟิงฟอน อยู่บ้านคอมกันหันแล ที่นั้นยังมีงูเห่ามาตอคเด็กน้อยผู้หนึ่ง ฟิงฟอนก็เล่นไปขบงูเห่าตัวนั้น ให้ขาดเป็นบันเป็นท่อน ไปหันแลที่นั้น ยามเมื่อย่าแต่่าก็ลูกแต่ไต่มา ก็เห็นหลานตายนั้นก็พิจารณาลวดฆ่าเอาฟิงฟอน ตัวนั้นตายแล เมื่อภายหลังจึงเห็นงูเห่าตายจึงกินแทนง เมื่อภายหลังมาจึงซื้องูให้ลวดออกแตก ตายไปก็ด้วยบพิจารณา ลวดจับหายด้วยสันนี้ แลสุหลานเอยวันหน้าเข้าจึงฆ่าเทอญ ว่าดังนั้น แล้วแต่นั้นพวกฆ่าคนก็บ่ฟิงจึงไปสู่นายปักตูกหนได้ก็เอินว่า ดูรนายปักตูกจงเปิดปักตูก จงเปิดปักตูกแลนเทอญ อาชญาเจ้าให้ไปปักตูกเอาคนโทษไปฆ่าบัดนี้แล เมื่อนั้น บันนายปักตูกเบื่องได้ เอ็นดำ่ว่าผู้ชายบาไปใบ้พาโลเอย สูได้ฮั้ตการหลักคำครองเมืองมาแต่ที่ไค่นั้นจา อาชญาเจ้าให้ฆ่าคนกลางคืน ดังนี้ผัดฮั้ตธรรมคาครองเมืองบ่ตามบูรณท้าวพระยาคนใดบ่ตามคำนักปราชญ์ถึวินาศจับหายตายไปบ่สงสัยแท้คี่หลินา บ่พิจารณาขงคุณและโทษรับกริ้วโกรธ โกรธาแก่ตนพลอยใช้ทำน ไปในตัวยู่ภายนอกเป็นภาระลำบากไปเหมือนดังหมาจิ้งจอก จักได้เอี่ยวใส่ไตคำภษาหน้าฟู้น ครอบบ่พิจารณาให้ถึ ดังนั้น จักกล่าวให้รู้ปางก่อนประณมา ให้ทำนทั้งหลายฟิงนี้เอนบ่พิจารณาภษาหน้าก็จักกินแทนงูใจบ่สงสัยเที่ยงแท้คี่หลินา

อดีเตกาแล ในกาละเมื่อก่อนล่วงแล้วมีนนานวันนั้นยังมีเฒ่าฝัวเมียมั่งมีเป็นคี่พอสน้อยเขาก็เอาเงินไปฝิงไว้มี ๗๐๐,๐๐๐ ๗๐,๐๐๐ ๗๐๐ ๗๐ ๗ ไห แล้วจึงไปซื้อเอานกแขก ๕ ตัว มาเลี้ยงไว้ให้ฮ้องฮั้ตญญา อันฮ้ายและอันคี่ก็มีหันแล

อัคตา ในกาลยามนั้น ยังมีโจรสามร้อยเขาก็เข้ามา เพื่อว่าจักลักเอาไหเงินไหคำ ดังนั้น ส่วนอันว่านกแขกแก้ว ๕ ตัวนั้น ก็ฮ้องเอินบอกฮั้ตญญาให้สองเฒ่าฝัวเมียมาเบ็งยังเข้าของอัน โจรทั้งหลายมาลักเอาดังนั้นก็ฮ้องอยู่แะ ๆ ก็มีหันแลที่นั้น ๒ เฒ่าฝัวเมียก็ว่านทุกทั้งหลายฝูงนั้นว่า สูเป็นสังมาฮ้องฟิงเพื่อนันนุหนันหางดูนี้ จาว่าดังนั้นแล้ว ก็เอานกฝูงนั้นไปฆ่าเสียขงนกฝูงมีคุณน่นบ่หลอจกตัว ด้วยบ่พิจารณา ฝัวเฒ่าเอี้ยแต่่นี้เมื่อหน้าบ่มีสังจกห้วงนั้น ฮูฮาแลว่าคี่นี้แล้วก็พากันหลับอยู่ ตามสบายใจหันแล อัคตาตา ในกาลยามนั้น โจรทั้งหลายก็รู้ว่า ๒ เฒ่า หลับแล้ว โจรก็เข้าไปขุดเอาเงินและคำทั้งหลายฝูงนั้นเป็นฝุ่นเป็นผงไปก็ฮ้องให้อ้ำโฮไปมา ว่าตายวายจับหายแลนอ ย่าเฒ่าเอย ว่าดังนั้นคี่ว่า สองฮาหากฟิงค่านกบออกฆ่า ดังนั้น โจรทั้งหลายก็บ่อาจจกเอาของเขาได้แท้คี่หลินา เหตุว่าสองฮาบ่พิจารณามีโกรธา เิงขนาดลวดวินาศจับหายเสียสันนี้แม่เฒ่าเอย ว่าดังนั้นแล้วเอากันฮ้องให้ทุก โสภกินแทนงู เมื่อภายหลังเป็นคี่ ๒ เฒ่า ฝัวเมียปางก่อน นั้นแท้คี่หลินา นายปักตูกชกเอานิทานปางก่อนมาเทียบคี่นี้ก็มีแลอัคตาในกาลยามนั้น รัตติยาในราตรีคี่นั้นที่ฮ้องแสงสุริยะฟุงขึ้นมาพวกฆ่าคนฝูงนั้นก็จริง เอาชายทุกคี่ผู้หนึ่ง ไปไว้ที่เภาหันแล

ปุนทิวเส ในเมื่อวันอุณรุ่งเช้า พระยาก็ถามพวกฆ่าคนว่าท่านทั้งหลาย เป็นสิ่ง
 บ่ฆ่าเสียแต่กลางคืนนี้จ่า เมื่อนั้นพวกฆ่าคนจึงขานตอบ พระยาเทวข้าไหว้มาทูลว่าพระเจ้า
 ฝูงข้าก็เอาไปเพื่อว่าจักฆ่าเสียแล นายปักดูบให้ฆ่าว่าวันหน้าเข้าจึงฆ่าเทอญ ว่าคั้งนั้นก็ฆ่าแล
 เมื่อนั้นพระยาก็เข้าเอาชายทุกคตา ผู้นั้นออกไปเพื่อว่าจักฆ่าเสียหันแล ภายอุณก็เอาไปสู่อุณกา
 ว่าจักฆ่าเสียแท้แล สนวนคั้งชายทุกคตาผู้นั้นจึงกล่าววว่า อหัง อันว่า ฤกระทำคุณแก่ท้าวพระยา
 พลอยให้เป็นโทษคั้งนี้คาย ครันว่าลูกสาวพระยาบ่ตายถูตายไปยังจักได้เิงสุข เมื่อภายอุณ
 บ่อย่าชะแล ว่าคั้งนั้นแล้วก็กล่าวนำทางไปไว้ ๆ ก็มีแล อตธา ในกาลนั้น ฟ่าก็ฮ้องแผ่นดิน
 ก็ไหวหวั่นไปมาเป็นจักหล่มลงบาดเคียวนั้นก็มีแล อันนี้ก็ด้วยเดชชายทุกคตาบ่มีโทษว่า
 จักฆ่าเสียเปล่าคายหันแล ตทา ในกาละยามนั้น สนวนคั้งนางหล่าหงส์คำลวดฟ้าผู้นั้นตื่น
 มาแล้วก็ถามหาอ้ายทุกคตาหนุ่มนั้นว่า คุราสูท่านทั้งหลายเฮย อันว่า เจ้าชีวิตแห่งกูหนีไป
 ที่ใดเสียนี้ว่า แต่่นั้นข้าหัดตบาทบอดตามคำว่ามีพระยาให้ดูข้าทั้งหลายผูกมัด ไปเพื่อจักฆ่าเสีย
 ว่าคั้งนั้นนางก็ได้ยินอันนั้นแล้วต้อฮ้อง ให้ท้าวทั้งฮิ้นแล้วก็ถูกไปไหว้พระยาตนพ่อแล้วก็ให้
 คนทั้งหลาย ไปนำเอาอ้ายทุกคตาผู้นั้นคืนมาแล้วก็แก้งเขือกอันผูกมัดคักฮือออกเสียแล้วก็จึง
 กล่าววว่าเหตุการณอันเป็นคุณนั้นให้แจ้งแก่พระยาฟังว่า อย่าได้ฆ่าคนอันบ่มีโทษนี้เทอญ
 คั้งผู้ฆ่าบ่ตายนี้ก็แม่นชายทุกคตาผู้นี้แลผู้ข้านี้อยู่ไกลพ่อแม่ ส่วนคั้งผัวแห่งข้าก็เป็น
 คน โงงหมากรุกหมากสกาเป็นอันเหลือฮืดเหลือครอง ก็ท้อมัวเมาเล่นอยู่คั้งนั้น ส่วนคั้งโจร
 ทั้งหลายก็มาลักเอาผู้ข้า ไปเพื่อจักฆ่าเสียหันแล ผัวผู้ข้าก็บ่ได้ตามนำหาผู้ข้า สังกับมีแลเป็น
 บุญพ่อแม่ภายหลังจึงบ่ตายดีหลีแล ชายผู้นี้ไปจวบพ้อจึงเอาผู้ข้านี้จาก โจรมานาน ได้ ๗ วัน
 ก็จึงพ้นจากคำตาย บัดนี้ก็ฆ่าแลผัวชายผู้นี้บ่เอาผู้ข้านั้นผู้ข้าก็จักคายบ่สงสัยแล
 มหาราชาเจ้าบ่ฮ้างว่าจักเห็นหน้าผู้ข้าแท้ดีหลีแล

ตทา ในกาละยามนั้น พระยาก็จึงกินแหนงใจเหตุว่าได้กระทำฮ้ายแก่ผู้มีคุณคั้งนั้น
 เมื่อภายอุณก็จักเอาชายผู้นั้นเป็นลูกเขยว่าคั้งนั้น สนวนคั้งชายผู้นั้นก็บ่ยินดีจึงกล่าววว่าผู้ข้า
 อยากหนีก็จักหนีแลเหตุว่าพระยาเจ้าหากเฮ็ดให้ใจเสียแล้วแลมันก็หนีไปตามวินัยแห่งมัน
 ก็มีแล เมื่อนั้นนางหล่าหงส์คำลวดฟ้าผู้นั้นก็ส่งสอนฝูงไพร่ฟ้าข้าไททั้งหลายให้โสภาทฮาบ
 เพียงเฮียงงาม ว่าคั้งนี้ คุราสูท่านทั้งหลายเฮย ผู้อยู่คินบ่ให้ไว้ อยู่ไม้บ่ให้เฟี้ยน นางกบบให้
 เคียด นางเขียดบให้คาย โทษพอฆ่าให้ไหม โทษพอไหมให้ส่งสอนเสียด้วยความดี เหตุใด
 แลว่า อันว่าไม้ลำเคียวบ่เป็นกอปอแถวเคียวบ่เป็นเขือกแลภายหน้านกลใส่จักคอดตาซ้างสาร
 ให้จับหายก็จักมีแท้ชะแล ท้าวพระยาตนบ่มีไพร่พอแสนท่านก็คูหมิ่นคูแคลน เป็นขุนแสน
 บ่มีไพร่พอฮ้อยท่านก็คูหมิ่นคูแคลน ครันเป็นหมิ่นให้คักกุ่มแดน เป็นขุนแสนให้คักกุ่มบ้าน

เป็นขุนหวานให้คิดกุมไพรให้คิดพิจารณา เป็นพระยาให้คิดท้อแผ่นฟ้า ผุงไพรเข้าจกไหล
เข้ามาโสม คุราฐท่านทั้งหลายจงฟังยังโอรสคำสอนอันนี้ อย่าได้ประมาท ซาคิเป็น
ท้าวพระยาให้มีแสนหมู่ ครั้นว่าผู้ที่ให้ดูที่ตาให้พิจารณาให้ถี่ก่อนแลจึงค่อยกระทำเทอญ
อันว่า เสนาท้าวพระยาคนใดชักแต่เงินแสน ไถ่บักไพรแสนเมืองคังนั้นก็เป็นสาขารณแก่โจร
๕ ประการ อันจักมาหาวิกระทำย้ายแก่บ้านเมือง ฆ่าตียาคชิงเอาบ้านเมืองเสียหั้นแลอัน ๑
โย นโร อันว่าคนใดแลมีเผ่าพงศังศาอันมากไปบ่อาจจกดูหมิ่นดูแคลนอุปมาเป็นคังลือคือ
คังปิ่นเต็มกำไม้เป็นลำ ไผ่บ่อาจจกหักไค้นั้นแล จักอุปมาสันโดท้าวพระยาก็เป็นคังลำใหญ่
นั้นแล นางสีโวหงส์คำลวดฟ้าเดือนสดีพระยาคนพ่อและเสนาอามาตย์ชาวเมืองก็แล้วท่อนี้
ก่อนแล

บัดนี้จักกล่าวห้องสั่งสอนยังบุคลละหญิงบุคลละชายทั้งหลายภายในและภายนอก
ให้แจ้งชู่ประการให้ทั่วชู่หูก็จงตั้งใจฟังยังคติโลกคดิธรรมคำสอน ฮิตดีวิเศษอันพระพุทธรเจ้า
หากเทศนาแก่โลกทั้งสามหากสียกออกมาเทศนาว่า ผ้าบ่ขาดคองสิได้ผืนลายเมียบ่ตายครอง
สิได้ผู้ใหม่ อันนั้นก็จิบหายได้แก่สองเฒ่าผัวเมียอันอยู่ในเมืองเวสาลี

วันนั้น ยังมีในวันหนึ่งเทวดาก็มาให้เงินให้คำแก่สองเฒ่าผัวเมียหั้นแลถึง
เมื่อวันลุนสูงเข้าสองเฒ่าผัวเมื่อก็ไปชุกเอาเงินคำไหนนั้นออกมาเมียนไว้แล้วส่วนว่าเฒ่านั้น
ก็ไปไถนาทุกวันฆ่าเฒ่าก็เอาข้าวไปส่งให้กินชู่วันหั้นแล เอกทิวสัง ยังมีในวันหนึ่ง ส่วนคัง
ฆ่าเฒ่าผู้นั้นก็กะนิงใจว่า จักฆ่าพ่อเฒ่าเสียแล้ว ก็จักไปหาผัวบ่าวน้อย ๆ มาคังถ้อมนอนคึกว่า
พ่อเฒ่านี้ แท้แล้วคังนั้นแล้ว ก็แต่งข้าวน้ำโภชนะอาหารอันคนไปด้วย ง่วนสารบรรบรรแล้วก็
หายไปเพื่อว่า จักให้กินตายว่าคังนั้นหั้นแลที่นั้น พ่อเฒ่าผู้ผู้นั้นก็กะนิงใจว่าจักฆ่าแม่เฒ่าผู้
เสียแล้วจัก ไปเอาน้อย ๆ มาเกลี้ยถ้อมนอนยังจักสนุกคึกว่าแม่เฒ่านี้ แล้วคังนั้นแล้วก็รีบ
ไปห่างฮ้าวหนทางหั้นแล ตทา ในกาละเมื่อนั้น ฆ่าเฒ่าก็หาบเอาข้าวไปส่งพ่อเฒ่าว่าจักให้
พ่อเฒ่ากินว่าคังนั้นก็ไปถีกฮ้าวตายนั้นแล ส่วนอันว่าพ่อเฒ่าก็ไปเห็นเมียบตาย คังนั้นก็ฮีบเมียบ
คาบส่งสการแล้ว ก็เอาข้าวพิขง่วนอันนั้น เมื่อเถียงนาพูนแล้วลวดกินข้าวอันนั้นก็ฆ่าตาย
ทั้งสองหั้นแล อันนี้แม่นว่าผ้าบ่ขาดคองสิได้ผืนลายเมียบ่ตายครองสิได้ผู้ใหม่ก็จิบหายมีคังนี้
แล้ว ในนัยยะหนึ่งว่าคังนี้ นอนหงายอย่าเล่นคาบอย่าคาบนมเมียบนั้น ก็หากได้แก่ลูกชาย
เศรษฐีผู้มีเงินกำกำป็นผู้มีคำกำปูมานั้นแล พลอยกระทำกรอันจักสืบเมื่อหน้าคังนั้นก็ลวด
จิบหายไปพ้อเมื่อกับขบหนี มีคังนั้นแล นักปราชญ์เจ้าปัญญาจงจักดูอันนี้เทอญ อันหนึ่งอยู่
บ้านอย่าฮาวิอยู่คืออย่าถามหาหมอมุมี่ด้วยประการคังนี้ ยังมีผัวเมีย เมื่อก่อนวันนั้นผัวมันก็จำ
เมียบไปคูหมอมูสาพ้อเสี่ยวบ้านได้ ไปพันมาคังนั้นที่นั้นผู้ผัวอยู่บ้านมันก็กะนิงในใจว่าอันว่า

คาบแห่งกฐินี่จีเมียงกิน ก็มีเสียบแลนอ ว่าคังนั้นมันกินอนหงายลอคคาบมาดูแล้วมันก็กลับไป
 หั้นแล คาบดวงนั้นก็หลุดมือตกปาดคอตายหั้นแล เมียมันไปหาหมอสูสาพ่อเสี่ยว พ่อเสี่ยว
 ก็บอกตามคำอันมีหั้นแล อัดธา กาละเมื่อนั้น พ่อเสี่ยวหมอสูสาจึงกล่าวว่าแม่เสี่ยวเอยฮิบเมื่อ
 ไวไว เทอญ เฮาใส่ใจคุดงนี้บ่ทันเห็นหน้าพ่อเสี่ยวแล ครั้นเว้าตามขามเฮาคูนี้ว่าตายจิงแท้
 แต่นั้นแม่เสี่ยวกล่าวว่าขามเมื่อเฮามาบ่เป็นสังนา พ่อเสี่ยวเอยว่าคังนั้นแลหมอสูสาพ่อเสี่ยว
 ก็ซ้าว่าตายแท้แท้ แล้วว่าคังนั้นอยู่นั้นแล เมื่อนั้นแม่เสี่ยวก็รีบแล่นก็เห็นยังคาบปาดคอตาย
 อยู่ในที่นอนหั้นแล อันนี้ชื่อว่าย่านอนหงายเล่นคาบ ย่าคาบนมเมีย โตอยู่คือย่าถามหา
 หมอกก็จับหายคังนี้แล ว่าคังนั้น นิญฐิตัง ก็เสด็จบรรควรแล้วทำนีก่อนแลเจ้าเอย ริงนาแล้ว ๔
 โมงเศษกว่า ๆ แล้วท่อนี้ไปหน้าหากสิมี ไปผู้มีศรัทธาสร้างคติโลกคศิธรรมนี้ไว้จะเป็นคนมี
 ปัญญาเสียบแหลมแล

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

อภิธานศัพท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

อภิธานศัพท์

ก

กาง	ก. ลักษณะการทำสิ่งทีแคบให้กว้างออก, ถ่างออก, เหยียดออก, ขึงออก
กาด	น. ตลาด
กินหนอง	ก. แคลงใจ, เหนื่อยหน่าย, ระอาใจ
กุ่ม	ก. คุ่ม, เพียงพอ

ข

ขอนผี	น. ศพ
ข้อย้ำทำน	น. ข้ำทาส, บ่า
ขะล่ำ	น. ข้อยห้าม
ขั่นไค	น. บั่นไค
ข้าวแลง	น. อาหารมือเย็น
ขุนหวาน	น. กำมัน
ไข	ก. เป็ด

ค

คุงคา	น. แม่น้ำ
คว่า	ก. เสาะหาแสวงหา
คืด	ก. คิด
เคียด	ก. โกรธ

ง

งาย	น. เวลาอาหารเช้าตามปกติราว ๗.๐๐ - ๙.๐๐ น.
งั้	ก. งัดขึ้น, ง้าง

จ

จับหาย	ว. จับหาย
แจ	น. มุม

ข

ชั่วเขีย	ก. พัวพัน เกี่ยวพัน
ชั้	น. ผ้าตุง

ค

คอน	ก. กระคอน
คอม	บ. ค้วย, โคย, กั๊บ ก. เอื้อเพื่ออาทร
คั่ว	น. แคน, ประเทศ
คูรา	ก. คูก่อน

ด

ดอด	ก. ค่อย, จิก, กั๊ค, สุป
ดำ	น. ตะกร้า
ดาด	น. ไม้กวาด
เดชะ	น. ความมีเกียรติ, มียศ
โดน	ก. กระโจน, กระโดดจากที่สูงลงที่ต่ำ
ไต่คำ	น. ชั้นทองคำ

ถ

โถง	น. นักเลงการพนัน
ถง	น. ถุง

ท

ท้าว	ก. ถัมทั้งยี่น
ทุกถตา	ว. ผู้เข้ญใจ, ผู้ยากแค้น

ทึบ

ก. กระทึบ

ธ

ธัมมนัสสนา

น. หัวใจแห่งธรรม

บ

บวก

น. ปลัก

บัณฑิตา

น. บัณฑิต, ผู้รู้

บัน

น. ตอน

บรรบวร

ว. สมบูรณ์

บุราณ

น. โบราณ

เบ็ง

ก. ดู, ชม

ป

ปอง

ก. มุ่งหวัง มุ่งปรารถนา

ปัญหัง

น. ปัญหา

ปะ

ก. ปล่อย, วาง, ทิ้ง, ใส

ปล้ำไม้

ก. โถ่ต้นไม้

ป็น

น. ลูกหน้าไม้หรือลูกธนู

แปง

ก. จัดสร้าง

แปลง

ก. กลับกลาย, เปลี่ยน

ผ

ผาสาท

น. ปราสาท

ฝ

ฝอย

น. สิ่งที่เป็นเส้นเล็ก ๆ ละเอียด

พ

พญา	น. ผู้เป็นใหญ่
พ้อ	ก. พบ
เพื่อน	น. ท่าน, เธอ

ฟ

ฟังพอน	น. ฟังพอน
--------	-----------

ภ

ภายถุน	น. ภายหลัง ที่หลัง
--------	--------------------

ม

มาณว	น. คน
มีนตา	ก. ลืมตา
แม่ฆาน	น. สตรีที่ตั้งครรภ์
เมี้ยน	ก. เก็บทำความสะอาด

ย

ขาด	ก. แย้ง
ยำ	ก. เกรงใจ ยำเกรง

ล

ลวด	ว. ตลอด, ทั้งหมด
ละ	ก. ทิ้ง, เลิก, เว้น, สละ
ลัด	ก. คอย, คัด, รอ
ล้าว	ก. ดำรงไว้ด้วยกันแล้วตั้งหรือถอนขึ้น
ลั่น	ว. เกินกำหนด, เกินเลข
เล่า	น. ชู้สาว
แลง	ว. ตอนเย็น, คำ

เล่น
ไล

ก. วิ่ง
ก. ปล่อยปะละเลย

เว้า

ว
ก. พูด, กล้าว

ส่งสการ

ส
ก. บ่ล่งศพ, เผาศพ

สวย

ว. สาย

สักกะลันครกข้าว

ก. ตำข้าวครกกระเดื่องจังหวะเร่ง

สักกุกณา

น. นก

สจี

น. เพื่อนหญิง สหายหญิง

สะหาว

ว. อวดเก่ง

สัปไป

น. งู

สาธารณ

ว. เลาว, ทราม, ตำซ้ำ

สุนักขา

ว. หมา

เสี่ยว

น. เพื่อนรัก, เพื่อนเกลอ, เพื่อนสนิท

หัดถบาท

น. มือและเท้า

หมั่น

ก. ขยัน, อุตสาหะ

หมาจิกจอก

น. สุนัขจิ้งจอก

ไหม

ก. ปรับ, ลงโทษให้จ่ายทรัพย์สิน

ไหลน้ำ

ก. ลอยไปตามน้ำ

หล่อน

ก. โยกกลอน

อตีเตกาด

อ
น. ในกาลล่วงแล้ว

อัสสา

น. ลมหายใจเข้าออก

อาชญา	น. พระบรมราชโองการ, พระกระแสรับสั่ง
เอกานครั้ง	น. เมืองหนึ่ง
เอิ้น	ก. เรียก

ฮ

ฮ่ม	น. ร่ม
ฮ้อง	ก. ร้อง
ฮ้องไห้	ก. ร้องไห้
ฮ้อน	ว. ร้อน
ฮ้อย	ก. ร้อย
ฮัดยิง	ว. รัดให้แน่น
ฮ้าย	ว. ชั่วร้าย, เขี้ยวโหด
ฮ้ำฮៃ	ก. รำไร, พิรีพิไร, รำพัน
ฮิบ	ก. รีบ
ฮืด	น. เยี่ยงย่าง, แบบแผน, จารีด
ฮุ่งเช้า	ว. รุ่งเช้า
ฮุ่งเฮือง	ว. รุ่งเรือง
ฮู้	ก. เข้าใจ, รู้, ทราบ
ฮูปแต้ม	น. ภาพจิตรกรรมฝาผนังอีสาน
ฮูฮา	น. หมอลูดุ๊กขี้ยาม, โหระ
เฮา	น. เรา
เฮียง	ว. เรียง
โฮม	ก. รวม
ไฮ้	น. ไร่